

LA CAMPANA DE GRACIA

DONARA AL MENOS UNA BATALLADA CADA SENMANA

Aquest número, 10 céntims de pesseta per tot Espanya

Fora d' Espanya fixarán lo preu los CORRESPONSALS.

ADMINISTRACIÓ Y REDACCIÓ: Llibreria Espanyola, Rambla del Mitj,
núm. 20, botiga, BARCELONA

PREU DE SUSCRICIÓN: Fora de Barcelona cada trimestre ESPANYA pes-
setas 1'50.—Cuba y Puerto-Rico, 2.—Estranger, 2'50.

JOSEPH ANSELM CLAVÉ

(Dibuix de Miró.—Orla de Moliné.)

LA CAMPANA DE GRACIA

JOSEPH ANSELM CLAVÉ.

L amich, al correligionari, al redemptor de la classe obrera, al trovador inspirat, al poeta insigne, al artista y al patrici, gloria de la mare Catalunya, dedica avuy aquest periódich un tribut de carinyo, de admiració y d'entusiasme.

Per si, després de catorze anys d'espera, s'ha alsat lo monument que se li devia, qu'és una mera fórmula de la immortalitat guanyada, després de una existència plena de afanys, radiant de desinterés, y entreteixida de glòria y de martiri.

L'estàtua de Clavé es no sols l'acte d'homenatge consagrati a un home digne. Es un'altra cosa: es un gran exemple y un poderós estimul pels pobres catalans.

Clavé, lluyant desde la infància ab dolencias físicas que l'impossibilitaren pera l'exercici del treball de les mans;

Clavé, sense més base que son talent natural, ni més recursos que 'ls de tot fill de la classe obrera;

Clavé cultivant l'art divi de la música y desfogant sobre 'l paper las ardorosas inspiracions de la poesia;

Clavé, constituhint la primera societat coral, y desarollant paulatinament, pacientment, la generosa idea de despertar en lo poble treballador las emocions civilizadoras de la música;

Clavé, creantse cantants, elaborant un rich y variat repertori, formant un públich capas d'entendre'l, aplaudirlo y admiralo;

Clavé, actiu e infatigable: compositor, organisador, mestre y empresari;

Clavé, batallant sempre, un dia mirat ab rezelosa sospita, un altre dia perseguit a mort, veient cent vegadas y a lo millor de sos triomfs, interrompuda la seva obra, per la sanya de la reacció política;

Clavé, incansable en son treball, constant en sus ideas totas, tan com inspirat en sus creacions;

Clavé es la primera figura de Catalunya en lo present sige: més encare, es la més legitima personificació del poble català, de aquest poble viril, dur en la fatiga, indomable en sa confiança, sensible a las emocions del art, ab ànima de acer y cor de bresca.

Per això en la noble figura que s'ostenta damunt del monument alsat en la interjecció de la Rambla de Catalunya y del carrer de Valencia, sobre 'l mateix terreno dels antics Jardins de la Ninfa, teatro dels primers triomfs de Clavé; en aquella figura arrogant, que batuta en mà sembla qu'esperi l' hora de batre 'l compàs per entonar l' himne del amor, de la naturalesa, del treball y de la llibertat, únic sentiment a que en vida pagà tribut constant; en aquella simpática figura, veurà sempre 'l nostre poble un exemple digne de imitació y un foco de grats recorts y de falagueras esperansas.

Gloria a Clavé!

Honor a Catalunya!

LA REDACCIÓ.

CLAVÉ.

L donar á llum lo present número no 'ns hem proposat escriure una historia completa de aquest fill predilecte de Catalunya, qual historia no cabria en las limitadas dimensions de aquesta publicació.

Devém contentarnos en fer un enfilay de recorts y de impresions.

Qui desitji detalls més minuciosos, consulti 'l llibre de *Apelles Mestres: CLAVÉ, SA VIDA Y SUS MESES*.

OBRAS, del qual n'hem extret, com veurán nos tres lectors, un dels capituls més sentits e inspirats.

Als artistas y escriptors que han cooperat al present tribut ab los fruysts de son talent, hem de donarlos las més afectuosas gracies.

Y després de això, vejam.

¿QUÍ ERA CLAVÉ?

Lo fill segon de un pobre magatzemer y serrador de fusta que habitava en 'l antic casal del comte de Santa Coloma, carrer Ample, núm. 2, cantonada a la plassa del Dux de Medinaceli, en qual solar s'aixeca avuy la suntuosa morada de D. Manuel Girona.

Allí nasqué Joseph Anselm, lo dia 21 de abril de 1824: allí passà sa trista infància; allí perdé son ull esquer, quan tot just tenia sis anys.

Als 14 entrà de aprenent torner, y obligat a treballar de costat per defecte de la vista, contragué una deformitat dorsal, la qual y l'amenaçava de una segura tisis y no li permeteren continuar l'ofici.

L'estudi, la poesia y la música servirenli de consol.

Tocava la guitarra, escribia versos y estava enamorat. L'amor ha sigut sempre pare del art. Lo vulgar matrimoni de la dona a qui tant estimava, donà fi a sus

primeras relacions; pero son cor s' havia acostumat a sentir y a expressar lo que sentia. L'artista sobrevisqué al enamorat.

Sense mestre havia après a tocar la guitarra, 'l violi y 'l violoncello, ademés de alguns rudiments de composició, y a l'any 45 organisa una orquestra, germen de las futuras societats corals, formada tota de amics seus aficionats com ell, y composta de flautes, bandurrias, cítaras, bandolines, bandolinas, tiples, guitarras, violoncello, panderolets y ferrets.

Titul de la orquestra: *Aurora*.—Objecte de la mateixa: Donar serenatas a la xicoteta de cada un dels individuos que la componian.

Pel més proxim Carnaval va sortir l'*Aurora* en comitiva, produint agradable impresió. Lo públich comensava a coneixer al músic més gran que ha tingut Catalunya.

En aquest punt empregué sa primera batalla contra la música descastada y lasciva que s' havia apoderat de cafès, cafetins, tabernas y tabernutxas.

L'amich Vidal Valenciano descriu més avall, ab sa habitual eloquència, las primeras victorias alcansadas per Clavé en aquest terreno.

La primera societat coral l'organisà ab lo titul de *La Fraternidad*, donant lo seu primer concert lo dia 2 de febrer de 1851. *La Fraternidad*, lo mateix coro que més tard prengué 'l nom d'*Euterpe* y que avuy subsisteix encare, cantava exclusivament música del seu mestre y organificador.

Al any 1851 (8 novembre) donà 'l primer ball corejat, en lo Teatre del Odeón. Ab ell la música de Clavé, senzilla y expresiva, se guanyà 'l cor de las nenas y els joves, aficionats a la dansa.

Se repeteixen los balls al any 52. Al principi de aquest any existian societats corals y al terminarse se 'n contavan 10 que rebian sus inspiracions y cantavan la seva música.

Los balls corejats necessitaven més esbarjo, y Clavé 'ls trasladà als jardins de la *Ninfa*, en lo Passeig de Gracia. De allà l'en tragué un celebre corregidor, a pretext (paraulas textuals) de que las societats corals obreras eran *escuela de vagancia*.

Las societats corals s' havian elevat aquell any fins a 21.

Clavé s' trasladà als Camps Elisisos.

Los successos politichs y 'l cólera de 1854 foren fatals a la institució dels coros. Després de no pocas persecucions, al reanudar sus empresas artísticas en 1857, se contavan sols 18 societats corals.

Comensa llavors lo periodo més actiu y fructuós de la vida artística de Clavé. *La Fraternidad* pren lo nom de *Euterpe*, inaugurantse ab un ball concert lo dia 5 de juliol de 1857. Sus composicions son cada cop més celebradas y més hermosas. Al any 1858 inaugurarà 'ls concerts matutinals, als quals segueixen los vespertins, haventse donat lo primer la nit del 4 de agost de aquell mateix any.

Clavé escriu música descriptiva, genuinament catalana. Cada estreno es pels públics una sorpresa, y cada sorpresa proporciona un nou triomfo al inspirat compositor. Ja no son sols los obrers los que acuden a sentir sus obras; es lo públich en massa, sense distinció de classes ni condicions. Difícilment olvidarà aquella generació las horas de goig que 'ls concerts d'*Euterpe* li proporcionavan.

Al any 60, después de la guerra de África, perpetuada por Clavé en sus *Notas dels Almogávers*, celebra son primer festival, que tingue efecte lo dia 17 de setembre.

¿Qu' eran los festivals? Grans concursos de música, que logravan reunir verdaders exèrcits de cantants. Clavé, sense protecció de ningú, desinteressat com ell sol los realisava a expensas dels més grans sacrificis.

Al primer hi prengueren part 200 coristas y 150 músics.

Al segon (5 y 6 octubre de 1861), 420 coristas y 180 professors.

Al tercer (27, 28 y 29 setembre de 1862), 1,200 coristas organitzats en 31 societats y 260 professors.

Al quart (4, 5 y 6 de juny de 1864), 2,090 coristas de 57 societats y una massa de 300 professors.

Clavé pagava viatges y estancia als coristas forasters, costejava premis, repartia joyas y buscava y trobava bons y actius cooperadors de 'l obra que duya entre mans y que tanta gloria li proporcionava.

Enllaçat ab ella, obría concursos, premiant coros de altres compositors; publicava desde 1859 *El Eco de Euterpe*, que avuy encare subsisteix; y desde 1862 *El Mettónomo*, destinat a difundir la institució coral. La lletra dels seus coros veia la llum en forma de quaderns ab lo titul de *Flores de estio*, y sempre actiu, sempre incansable, ara donava a la escena la preciosa sarsuela popular *L'aplech del Remey* (30 desembre de 1858), ara efectuava una excursió a Zaragoza, al inaugurar 'l ferrocarril de Barcelona a la immortal ciutat; ja, en fi, s'allargava fins a Madrid, alcansant un triomf inspirant a Castellar un de sos articles més entusiastas.

Desgracias en los interessos y persecucions, políticas cohíben lo vol de Clavé, que sense rendirse per complert, produí sempre obres admirables, fins als últims dies de la seva vida.

Sa posterira producció *Goigs y planys* fou escrita a Castelló de la Plana, lluyant ab sa falta de salut y robat lo temps a las delicades atencions que li imposava 'l càrrec de governador civil. Y la seva alta representació política no li impidi de dirigir personalment alguns concerts, durant l'any 1873, pochs mesos avants de la seva mort.

Es lo que ell deya sempre:—La música per mi es la vida.

Y en efecte: la música no sols era per ell la vida, sinó que li havia valgut la immortalitat.

Passan anys, y 'ls coros de Clavé no passan.

La seva música es tan agradable avuy, com lo dia que va estrenar-se. Subsisteixen encare las societats corals, y forman avuy dia 'l cos de tots los concerts las composicions de Clavé. ¡Qué millor monument que aquesta celebritat, que resisteix incólume las injurias del temps sempre ingratis y olvidadis!

P. DEL O.

A CLAVÉ.

D' entre 'l poble vas naixer, com la gota que cau dels núvols, ignorat.

Ta infància fou lo dolor: y jovenet y débil, mitj cec, sentias los anhels de l'ànima; y si se t' abscondia la natura, ab més poder tú qu' ella, penetravas l'hermos misteri de son sér recòndit y ab més amor pagavas a la ingrata.

Generós y magnànim, tan com pobre, en ton cor germinà una idea santa: al poble, a los germans qu' esclaus vejeres y envilits per l'oprobi y la ignorancia, patriota, ab los esforços redimís; artista ab cants sens prou dignificavas.

Entreteixida de martiri y glòria, ta existencia passà entre goigs y llàgrimas; y ab corona de llore ó ab la d'espines, redemptor perseguit ab fera sanya, jamay t' enorgullí l'apoteosis.

Com als homes ilustres que fan època un tresor inmortat de deu la patria y en tan qu' ella existeixi, viurán sempre los cants Clavé, que un dia li donava, sanch de sa sanch y vida de sa vida, goig de son cor, esplay de la seva ànima, síntesis justa y ferma, en la que alenta l'esperit de la terra catalana.

J. ROCA Y ROCA.

CLAVÉ POLÍTICH

RASLADEMOS al any 1843, en lo més fort de aquella lluita desesperada coneguda per la *Camancía*, que mirada desde avuy, a una distància de 45 anys, sembla una llegend arrencada als temps heroïchs.

Barcelona, regida per una *Junta Central*, feia setmanas y mesos que sostenia renyida batalla. Las tropas del govern de Madrid ocupaven las fortalesas, que vomitaven per la boca de sos canons la mort y l'extermini sobre la ciutat rebelde.

Aquells homes delmats per la metralla, una nit—la del 6 al 7 de octubre—concebeixen la empresa titànica de apoderarse per sorpresa de la Ciutadella. Un grupat de valents, prevalguts de la fosca, avansan sigilosos pel Passeig Nou, travessan lo glacis desert, saltan fosso y contrafosso, arriban al peu de la muralla y arramban a ella las escalas que portaven previngudes.

Las escalas resultan curtes. Aquesta contrarietat engendra entre 'ls assaltants cert moviment de disgust, que sopita als centinellas. Sona a dintre del fort la vèu de alarma y 'ls centralistes tocan retirada, quedant frustrada la tentativa, no sense que 'ls fogonassos dels fusells, que brillan llarga estona, interrompin la foscuria de la nit.

Entre la colla que a la desbandada se introduceix novament en la ciutat, hi ha un jove obrer de 19 anys, débil, malaltís, casi cego; pero entusiasta y dispost sempre a donar la vida en aras de la idea. Aquest jove era Clavé. L'hassanya va costarli la dislocació de un bràs: ó com si diguéssem, una molestia per tots los dies de la seva vida.

Company de Abdón Terrades, Coello, Montaldo, Montoriol y altres precursors de la idea republicana, en un temps en que la paraula República era mirada ab horror hasta per una gran part de las masses populars, que no havien passat de progressistes, Clavé colabòra en un periòdic titulat *El Republicano*, demostrant en tots los seus actes la fogositat de la joventut y 'ls ardors de la fé viva, en fot lo seu sér encarnada.

Per dirse republicà en aquella època, era precis resigñar-se a ser ferro ruent entre l'enclusa dels progressistes y 'l martell dels moderats.

A l'any 1845 Clavé s'veje pres per primera vegada sense altra culpa que sus opinions, en un tétrich calabosso de la Ciutadella. Al principi de sa presó no trobà en sos carcellers sino duresa y sanya. Mes un dia que per consolar sus penas estava entretingut ab sa guitarra, rebé la

img alt="Illustration of a memorial plaque for Clavé, featuring a shield with the text 'BENE MERITO' and '1843'."/>

visita del oficial de guardia, encantat de sentirlo. ¡Quánto cert es que la música doméstica hasta á las fieras! Desde aquell moment la presó se li endolsí; pogué disponer de tinter, ploma y paper, que fins alashoras se li havíen negat, y hasta li permeteren passejar y esbargirse per l' interior de la fortaleza.

* * *

República havía entrat á la presó y més republicá que may n' havía de sortir. La persecució que esmicolà als débils, sols serveix per acerar als caràcters enters. Clavé era d'ells forts.

Desde aquella fetxa conciliá sempre 'ls esforços y cuidados de sa vocació artística, que tantas horas li absorbía, ab lo cumpliment de sos debers polítichs. Ab sa creixent notorietat de compositor y organisador de las societats corals, á las quals mantíguem sempre allunyadas de l' arena cudent dels partits, creixia també sa notorietat política, per ser molts los que la davan en confondre 'ls dos aspectes de sa personalitat.

Clavé seguí sempre la sort de sos germans de idea en mitj de les majors reaccions, ab la lealtat y l' enteresa del home convensut, ab lo zel y l' desinterés del apóstol.

* * *

Y estallà 'l moviment de 1854. Llavors era ja una figura del partit republicà.

Durant lo famós bini, á Barcelona havíen pres un carácter grave las diferencies entre traballadors y fabricants. Clavé, que al principi de aquets successos ab sa presència d' ànimo lográs salvar la vida á un individuo de la odiada ronda de 'n farrés acossat en plena Rambla per una multitud ayrrada, havia d' evitar més tart una tremenda desgracia.

A la primera notícia de que havia sigut assaltada la fàbrica dels Srs. Arnau, se dirigi corrent al lloc del succe's, trobantse de primé antuvi ab una turba enardida que arrosegava carrer avall una gran caixa de ferro de guardar caudals. No hi havia medi de obrirla. Las llambordas del empedrat rebotian sobre la tapa, y la tapa no cedia. De repent apareix un fadí manyá alt y sapat, empunyant un gros mall: la multitud li obra pas; cau lo formidabile martell sobre la caixa, y al saltar la tapa, cent mans copdiosas s' introduheixen en la obertura, en busca de caudals. Ningú pensa ab l' atleta que 'ls ha facilitat lo saqueig. Io qual, cego de ira, foll de indignació, aixeca 'l mall novament, resolt a descarregarlo sobre la multitud que brega y s' empeny damunt de la caixa.

Clavé abraçantse ab aquell insensat lográs parar lo cop. —¿Y tú ets un fill del poble?... ¿Y tú ets un traballador honrat?... Miserable!

Lo manyá reconeixent á Clavé en qui així li parlava, s' esquitllà consòs y avergonyit.

Al sentdemà aquell home s' presentava al domicili de Clavé y ab llàgrimas als ulls li demanava perdó y li dava les gràcies per haverlo preservat de caure per la pendent del crim.

—Sr. Clavé —li deya— perdónim; ahir jo estava cego.

En efecte: ceguera y embriaguesa, una embriaguesa encomanadissa solen produhir las conmocions y las bullangas populars.

* * *

Ab la reacció del any 1856 tornà á desencadenarse la persecució contra 'ls que professaven ideas adelantadas y en especial contra 'l partit republicà, que ja llavors s' havia donat á coneixer en las Corts Constituyents, presentant una proposició en que reclamava la destitució de la dinastia borbònica y l' abolició de la monarquia.

Un dia, 'l germà menor de Clavé, Antón, rebé ordre de presentarse al Capità general D. Joan Zapatero, que gosava fama merescuda de home cruel y atrabiliari. Joseph Anselm no volgué separarse de son germà y s' decidió á acompañarlo á la cova de la fiera.

Passà allí una escena violentíssima. Lo general no content ab insultar de paraula als dos honrats patricis, alsá la mà contra l' Anton. Aquest ni temps li doná de descarrigar la bofetada, abrañantseli como un lleó, sense medir les conseqüències. La guardia pretoriana, composta de mossos de la Esquadra, anava á fer ús de la forsa, quan lo general Zapatero, sorprès de aquell rasgo de audacia, diqué als germans Clavé que desistís de fusellarlos com tenias pensat, contentantse ab deportarlos á Mallorca.

* * *

Un fet que demostra fins á quin punt era Clavé amantíssim pare, posá si á aquell desterro. Trobantse á Mallorca, rebé notícia de que sa filla Enriqueta havia caygut gravement malalta, y ja no s' hi pensá un moment: prenen passatge en lo primer vapor que eixí de Palma s' presenta á Barcelona, corrent á l' arcoba de la sèva filla, de ahont no se'n separà un moment, fins que 'ls mossos de l' Esquadra anaren á detenirlo per ordre del general. Los mateixos esbirros de la capitana sentiren per aquell pare afilit y angustiat la més viva compassió, y al comunicar lo fet al general Zapatero, aquest, que en aquella ocasió també tenia una filla malalta, lo féu compareixer á sa presència.

—¿Qui li ha donat permís pera tornar á Barcelona? li pregunta, reprimint la emoció que l' dominava.

—General, tinch una filla en l' agonía, respongué en Clavé ab la cónica eloquència.

—Lo compadeixo— diqué en Zapatero —També jo só pare... Y, vaja, m' agradan los homes de cor... Per lo tant queda en llibertat desd' ara, ab una condició.

—¿Ab una condició?

—Sí: m' ha de prometre, baix paraula de honor, que abandonará per sempre la política.

—General— contestá Clavé ab la major entresa: —si surto de aquí lliure, 'n surtiré republicà com acabo d' entrarhi.

En Zapatero 'l despedí amistosament, sens dupte admirat de aquella gran fermesa de caràcter.

* * *

Clavé continuá consagrantse desde aquella fetxa, ab més activitat que may á sas artísticas empresas, sense abandonar empero la política activa, seguint sempre al partit en que ab tanta constància milità tota la vida. Dintre de la institució coral no era més que músich-poeta y organisador de las societats que anavan naixent, arreu á arreu, en las poblacions més importants de Catalunya; pero home de con-

sciencia y de reflexió serena, may entremesclá torpement l' art y la política. A cap corista se li preguntá may ni qué pensava ni qué volia, y es que Clavé sabia donar á l' art lo qu' era del art y á la política lo qu' era de la política.

En lo més brillant de sos triomfs artístichs lo sorprengué l' any 1866 de infàusta memòria. Los moderats havían substituït en lo govern á la tolerant unió liberal, y com tantas altres yegadas, Clavé no podia deixar de tastar los fruys amàrchs de aquella nova reacció.

Un dia, sense causa ni motiu justificable, se veié pres, trasladat á Madrid y tancat en un repugnant calabosso del Saladero. ¡Quàntas persecucions inhumanas! Era l' època aquella odiosa, en que s' anava condensant la tempestat revolucionaria, provocada principalment per los errors y las maldats de la reacció.

Pero Clavé havia de rebre en aquella ocasió una terrible ferida, ab la mort de sa idolatrada filla Enriqueta ocorrida en Madrid lo 23 de Novembre de 1867, al cumplir sòs 15 anys, y quan era per son talent y per son caràcter angelical, l' esperança y l' goig de sa familia.

Les que haviam salutat á Clavé per última vegada jove y animós, lo veieren tornar de Madrid poch menos que decrepit y ab lo cap cubert de cabells blancks.

* * *

Estallà per fi 'l ansiada revolució de Setembre. ¿Qui no recorda aquell moviment formidable en que tot un poble reivindicà los drets sobre las ruinas de un trono tantas vegadas secular?

Clavé fou designat pera formar part de la Junta Revolucionaria de Barcelona; pero, republicà de tota la vida, davant de las tendencias monárquicas qu' en ella predominaven, se'n separà als pochs días, lamentant que 's deixés perdre una ocasió tan propicia de sentar los fonaments d' una sólida República, la única solució lògica en aquelles circumstancies en que 'l poble recobrava la plenitud de la sèva soberania.

A una activa propaganda republicana, consagrà llavors sos valiosos esforços en lo club y en la premsa. Desde *La Vanguardia*, periódich qu' ell fundà en los primers moments de la Revolució, passà a redactar en lo diari *El Estado catalán*, desde quals columnas sostingué renyidas campanyas. Iniciador de la inteligença entre 'ls republicans de Aragó, Catalunya y Valencia, contribuï á la formació del *Pacte de Tortosa*, y 'ls Comités y corporacions directivas del partit contaren sempre ab sa poderosa iniciativa y ab sa cooperació desinteressada.

Durant lo reynat de D. Amadeo de Saboya, elevat Clavé á la presidència de la Diputació provincial, realisà un acte que demostra lo respecte que la ley li mereixia. Devian elegir-se senadors per medi de compromisaris, y com aquets eran nombrats pels municipis de cada província no en rahó del major número de habitants, se donava 'l cas extraordinari de que en la republicana província de Barcelona, la majoria dels compromissaris resultava carlista.

Clavé presidia la elecció, y ab una mica de mala fé, é imitant certas manyas llavors molt en boga, podia desnaturalizar la legalitat de aquella elecció y donar lo triunfo á la candidatura republicana. Clavé s' mostrà incorruptible, y als que li deyan:

—A vosté s' deurá que hajan guanyat los carlins.
—A mí no, 'ls responia, s' deurá als que han fet una llei poch meditada sens dupte. Així, los que l' han feta podrán modificarla que més fácil es reformar una llei dolenta que no pas correjir malas costums públics.

Aquesta resposta verdaderament exemplar pinta al home públich, pur y enter, que posa l' imperi de la llei fora del alcans de totes las conveniencies y de tots los apetits.

* * *

Al triunfar la República en 1873, prestá Clavé un gran servey á Barcelona, evitant la proclamació del Cantó català, que alguns caps-calents anavan á posar en planta. Encare 'ns sembla veure'l un cap-al-tart dels últims días de febrer en lo saló vermell de la Diputació provincial. Los conjurats tenfan ja formada la Junta, contavan ab lo guardia de la casa y ja havíen obert lo balcó pera comunicar oficialment al poble reunit en la plaça de Sant Jaume aquell trastorn, que hauria sigut un cop de mort pera la naixent República espanyola. Clavé, auxiliat de alguns amics, entre 'ls quals teníam l' honra de contarnos, s' encarà enèrgich, furient, impetuós, contra aquells insensats, tirantlos al rostre sa conducta desatendada, y era tal la grandesa de Clavé en aquells crítichs moments, que alguns voluntaris que fusell en mà havíen pujat al saló vermell pera auxiliar als proclamadors del Cantó, impressionats devant de aquell desbordament de indignació, 's posaren al costat de Clavé, dihen:

—Josepet: estém á las vostras órdes!
Y s' disposavan á fer servir los fusells contra 'ls mateixos que ab ellis un moment avants contavan pera dur á terme sa desditxada empresa.

Tanta era l' autoritat de Clavé, després de una vida entera de abnegació, de conseqüència y de sacrificis.

Málaga, Cartagena, Murcia, Valencia, mitja Espanya tingué 'l seu cantó. Si Barcelona s' veié lliure de aquesta vergonya, bè pot dirse que fou degut principalment al gran patrici Clavé.

* * *

Lo govern de la República li oferí desde 'l primer instant lo mando de una província de primera classe, qu' ell rebutjà —exemple de desinterés tan poch imitat en aquells días— y si més tard acceptà 'l de tercera classe de Castelló de la Plana, ho féu sols per esperit de sacrifici, y cedint á las vivas instancies dels governants. Per cert que deixà en aquella província los més agradables records per la imparcialitat, lo tacto exquisit y l' amor á la justicia de que féu gala en tots los seus actes.

Dimití lo càrrec de governador, al ser elegit diputat á Corts pels tercer districte de Barcelona. En aquelles alborotades Constituyents no desplegà una sola vegada 'ls llavis y no perque li faltessin condicions oratorias, sinó perque aquell espectacle no era 'l més propi pera escitar los sentiments sempre generosos. Ademés, sa salut estava ja gravament resentida. Encare formà part de la Junta de ar-

mament y defensa, creada per contrarrestar los progressos del alsament carlista, y durant la presidència de Castellar passà á la província de Tarragona ab lo càrrec de delegat del govern.

Allí, pot dirse, que agotà las pocas forces que li quedaven. Tan malalt se sentia, que á l' entrada de 1874 no pogué assistir á las últimes sessions de 'l Assamblea constituyent. A Tarragona s' trobava al rebre la notícia de la dissolució de aquellas Corts per las bayonetes del general Pavía.

Trist, abatut, postrat, víctima de mortal dolència, regressà á Barcelona y 's ficà á casa sèva, de ahont ja no havia de sortirne sinó set setmanas després, pera ser conduït entre 'l dol general de la ciutat, á sa postrena morada.

* * *

La llarga vida política de Clavé es un honrós conjunt de abnegació, constància, sufriment, persecucions y sacrificis.

Ni una flor recullí en l' aspre camí, allí hont tantas n' hi brindà el cultiu de la poesia y de la música. Pero Clavé, home de conciencia, tenia opinions y las practicava, tenia deberes y 'ls exercia. Cúlpis de sos desgracias als excéptichs, que 's mostren sòrts á la veu de la patria. Si 'l artista sens igual mereix lò monument que avuy se li consagra, 'l home públich íntegro é incorruptible, lo republicà constant y desinteressat es digno d' eterna recordansa.

La vida pública de Clavé, tant plena de dolors y de amarguras, no haurà sigut esterà, si tots los que á la política dediquem una part de las nostres forces, saquem pénitencia com un viu exemple de fé, de virtut y de civisme.

P. K.

LO CORISTA CATALÀ.

Ab lo cor plé de noblesa
y de durícias la mà,
canta, viu, gosa y traballa
lo corista català.

Contempléulo! Al trench d' alba,
fassi calor, fassi fred,
surt de casa y va á la feyna
sempre alegre y satisfet.

Allí pica, serra, llima,
traballa sense pará,
suhant las honrosas gotas
que al condensar-se 's fan pa.

¡Qué vol dir que 'l cyna pesi!
¡qué li importan los perills!
Ell sab bé que ab sos esforços
no faltarà re als seus fills.

Son amor es la família,
sos amics la gent de bè,
son afany traballar sempre,
lo seu ídol... en Clavé.

En Clavé! Pèl bon corista,
no hi ha cap més home al món,
ni altre geni que mereixi
los llovers qu' ell porta al front.

¡Ab quin calor lo recorda!
¡ab quin plaher pensa ab ell,
en mitj del sum y las rodas,
ó entre 'l ribot y 'l martell!

¡Quàntas y quàntas vegadas
va estrenye la sèva mà!
¡quàntas cançons y quàntas coros
ell mateix li va ensenyá!

Inflamat per sos memorias,
traballant més ferm y fort,
entona *La Maquinista*
ab tot l' ardor del seu cor.

Y prompte, sense adonársen,
l' ample sostre del tallé
ressona ab las melodías
del seu anyorat Clavé.

Al vespre 'l corista sopà,
ne cargola un de paper,
fa un petó á la quixalleta
y se'n va cap al carrer.

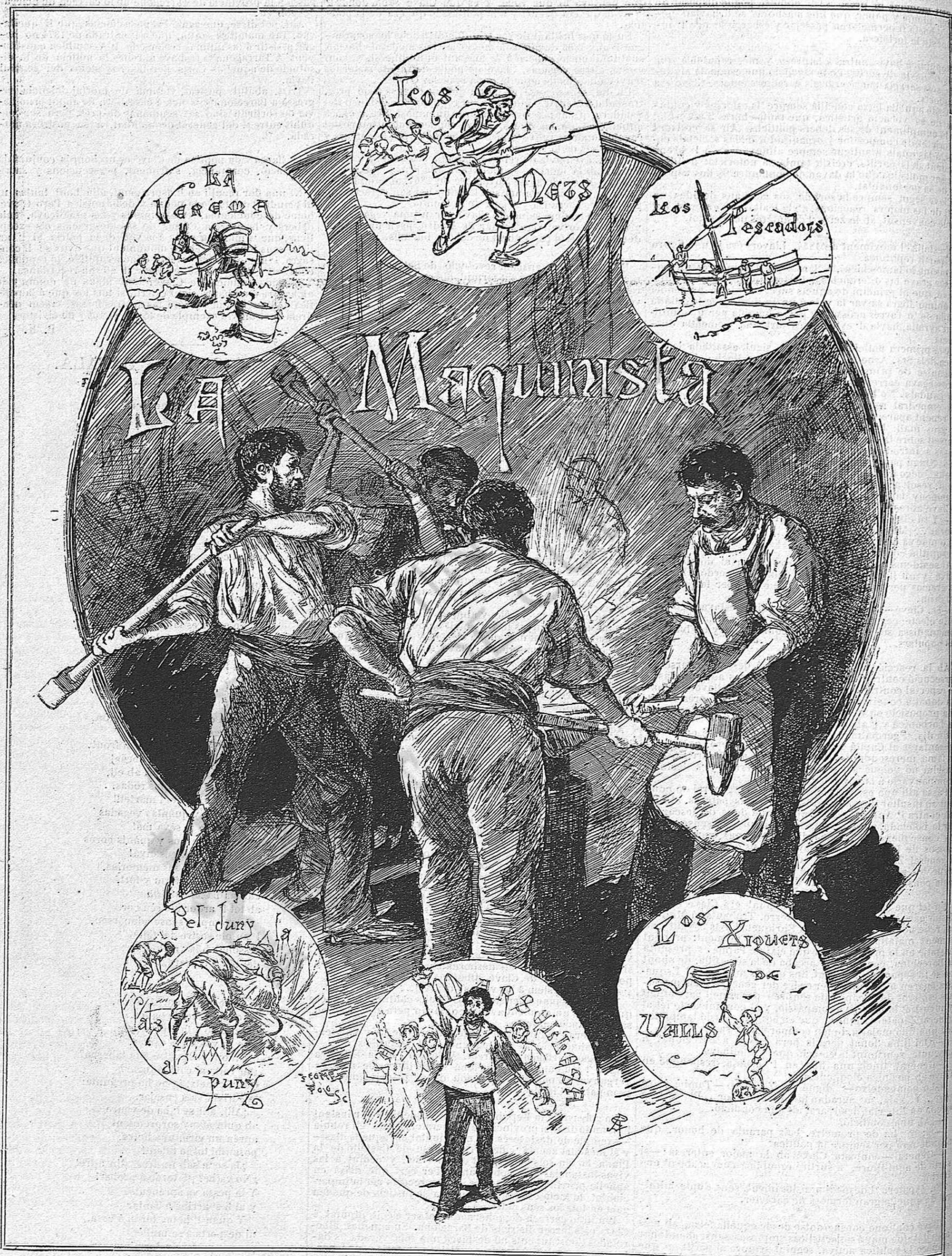
¿Ahont va? ¿potsé á la taberna?
¿tal volta al café, á jugar?
Qui 'l coneix, ja no ho pregunta:
lo corista va á ensayar.

Allí, allí se l' ha de veure
ab quin afany sorprendent
aprén un giro, una lletra,
posanthi tot lo talent!

¿Ja se'n sab un tros? ¡Un altre!
¿No va bè? ¡S' torna á probar!
Y la pessa va aprenentse
y al fi s' arriba á cantar.

Y quan l' home torna á casa,
ni desperta á sa mullè,
perque prefereix dormir-se
tot pensant ab en Clavé.

PATRIA—TRABALL. (Dibuix de J. Lluís Pellicer.)

«La patria es forta!»

(CLAVÉ.—Nets dels almogàvers.)

AMOR—NATURALESA. (Dibuix de Apelles Mestres.)

1888

Sota de un salzer sentada una nina
trena joyosa son rich cabell d' or:
es son mirall fresca font cristalina,
son sos adornos violetas del bosch.

Altra teixint matisada guirnalda
gronxa son cos qu'es de gracia un tresor.
Áltra ab son blanch cabidet á la falda
canta més si que 'l festiu rossinyo!.

(Flors de maig.—CLAVÉ.)

Lliberal y avansat sempre,
no coneix altre partit
que traballar quan n' es hora
y cantá ab forsa dalit.

Si ell pogués, y 'l conseguirho
estès en las sèvas mans,
Espanya seria... un coro
y tots seríam... cantants.

Pero com qu' es impossible,
va seguit lo seu camí,
conservant la santa herència
que 'l Mestre 'ls deixá al morí.

Honorat, laboriós y alegre,
lo pendò que dú á la mà
tè per única divisa:

—*Volém traballá... y cantá!*

Son temple es la sèva casa,
son partit la gent de bè,
son desitj traballar sempre,
lo seu dèu lo gran Clavé.

C. GUMÀ.

LO NAIXIMENT DELS COROS.

ots los grans ideals, tots los grans invents, han vingut germinant per més o menys temps en lo cap del home, avants de ferse públics; y en lo músich poeta Clavé tenim de això un palpable exemple, facilitíssim de probar y que se evidencia ab lo sol relato de alguns fets de la sèva vida íntima, perfectament relacionats ab la sèva vida de ciutadà y de artista.

Noteuho sinò.

—Un dels majors cästichs que 'm podia imposar lo mestre, —'m contava en Clavé un dia passejant per davant de Santa Mònica, anant cap á mar,—era ferme quedá á estudi. Mès m' estimava una dotzena de clatellots, y això que 'l senyor mestre tenia bona mà per repararlos; y no era perque aquella hora qu' se 'm retenia contra ma voluntat me privés de anar á correr ab los demés xicots; era perque de onze á dotze hi havia Academia y si 'm escapava un sol ensaig ja 'm veia perdut.

Lo nen Clavé, que havia nascut en lo carrer Ample, en quan plegava de estudi, corria al quartel de las Dressansas, y enfilat en una reixa, s' passava horas y mès horas escoltant ab viva atenció 'ls ensaigs de las bandas de trompetas y músicas de regiment. No li bastava apendre 'l cantábil de las sonatas, ell no 's dava per satisfet, fins que se havia apoderat del cant dels clarinets, de las armonias de las trompas y cornetas de claus, avuy substituidas pels cornetins y saxofons, dels acompañaments dels butzens, figles y trombons, y quan se ho havia ben fixat en la memoria extremadament dòcil, reunia tota la quixalla del carrer, clasificava sus veus, adaptava á cada una lo cant de un instrument y formava una petita banda vocal qu' en mès de quatre occasions havia fet dir los salms al revés al músich major, no podent explicarse com sus composicions eran conegudas avans de ser sentidas.

Qu' no veu en aquesta travessura infantil la llevor del immens fruit, la primera petjada en lo camí de la organació de las societats corals?

**

Arriba Clavé á la ditosa edat de las passions. A aquells anys hermosos en que lo pensament sobrix dintre la testa, y 'l cor apar que vulga esbotzar las parets que 'l empreissonan. A aquell temps en que las empreses mès difícils se 'ns fan senzillas, y en que 'l home se sent ab delit y forças pera ser heroe en moltes de ellas. A aquells jorns en que al home no li basta la satisfacció de sí mateix y necesita comunicar á sos semblants lo que li dictan veus interiors que ja may havia sentit, sacudiments extranyos dels que no alcança á donarsen comte ni rahò.

Nostre amich, que per aquells dies seguia 'l ofici de torner, pera espresar lo que sentia y no sabia explicarse, en las horas vagativas comensá á fer versos. Qu' no 'n ha fet quan jove!

Cinquanta anys enrera, 'l estudi del piano, tant vulgaritzat avuy, pot dirse que estava vinculat en los grans mestres; tan, que jo heco negut bons y acreditats directors, que casi b' no sabian posar las mans en lo teclat.

Los mès dels músichs se acontentavan ab lo violí, instrument que comensá á aprender en Clavé quan tenia deu anys, y que deixá per empender 'l estudi de la flauta y ab mès afició encare la guitarra, que tocava molt regularment.

Los bons guitarristas se deixaven sentir, quan per sa distinció y mérit no se 'ls obrían las portas dels salons, en cafetins y xocolaterias ahont solfan reunir-se tots los vespres los treballadors y jornalers barrejantse ab los vagos, pinchos, xurramanduscias, donas de poch mès o menos y soldadesca que al voltant de despintadas y greixosas tau-las y á la llum de fumosos quinqués de oli, jugant y devant esperavan 'l hora de la retreta, sinó las mès altas de la nit quan la ronda no 'ls feya plegar baix multa.

Sorpres per los dolsos preludis de ben puntejada guitarra, Clavé entrà en un de aquells detestables cafetins, en ocasió en que 'l cantador anava á entonar un desvergonyit bolero.

Crits, picaments, udols y xisclets foren lo premi de aquelles deshonestas coplas. Espera que de nou repetequin, y quan major es lo devèrgonyiment de la lletra, mès gran l' entusiasm del auditori.

Nostre amich surt de aquell lloch de perversió, esbarat, foll, sens donarsse compte de lo que havia vist y escoltat.

La tonada del bolero se havia aferrat en sa memoria y l' atormentava sens deixarli punt de repòs (1).

—«Pobres companys mèus, se deya, quin aliment se dona á vostra esperit! Dèu me val que sou dignes de millor sort!

Per aquell temps seguia encare 'l ofici de torner, ofici que deixà mès tart á causa de sa estremada miopia. Arriba al obrador, després de una nit plena de insomnis y de mal estar y con si 'l recort de la cansó no sigues bastant pera perfilarlo, lo primer que escoltà al entrar, fou la veu del ladri major que cantava: «I escandalós bolero sens minorar ni una sola paraula. —Y aquell homé tenia nulles, fills y aprenents á sus órdes y baix sa direcció! Figuréu-vos quin exemple! recordo que Clavé 'm deya horrorisat.»

Així com brota fech la pedra al ser ferida per hén trepat acer, a bon segur que així brota del noble cap de Clavé la següent idea: «Si al poble en lloc de embrutirlo y menysprearlo, procurem instruirlo y ferli comprender que la estimació es lo premi de sa dignitat; si en lloc de afalgar sòs vics, procurem conrear sos sentiments fentí estimar la Patria, la família y lo treball que avuy mira com un cästich, quan deu mirarse com un consol y únic medi de arribar á sa llegítima independència, no millorarián sus condicions morals y materials y no conquistarà tots los drets?»

Desde 'l punt qu' en Clavé coneixeaix aquesta idea, no reposa ni sossega; acaba 'l jornal, vola á sa casa, entra en sa petita cambra, pren la guitarra, i ab quina tendresa la empeny sobre 'l seu pit! Arrenca de sus cordas las notas mès sentidas, los acorts mès dolorosos, qui sab si allí se hi tanca tota la història del seu primer amor! Llensa una quèixa y brolla la cansó *A Elvira*. Cerca al cantador del cafetí y per medi del afalach y sabent tocarli 'l amor propi, logra que aprengui y que canti la cansó.

Aquell públich, acostumat á escoltar picardías y deshonestats, se sorpren. Aquell sentit cant, expressió exacta de la lletra, conmou tots aquells cors; sa tendra melodia de la que se'n apoderan los auditòris, fa brollar llàgrimas a més de un: se demana la repetició fins á cinc voltaes seguidas y com benèfica rosada de estiu cau sobre aquell públich, que se la fa sèva y la popularisa en lo curt espai de vint y quatre horas.

Quin èxit! Quina alegria! Quina conquista pèl pobre menestral!

Markada la ratlla, es ben fàcil obrir 'l camí.

A Elvira segueix *El adiós postero*, *A la luna*, *A mi madre* y tantas y tantas que 'l decideixen á empender la publicació titulada *El cantor de las hermosas*, que seguia la forma dels romansos vé a desterrar de la parada dels romanistes las historias de Juan Portela, *Los niños de Écija*, *La fiera malvada* y tantas altres.

A la cansó segueix lo duo en lo que moltes vegadas se 'l veu pendrerhi part activa. Al duo 'l tercetto, y ab tres veus se forma 'l coro.

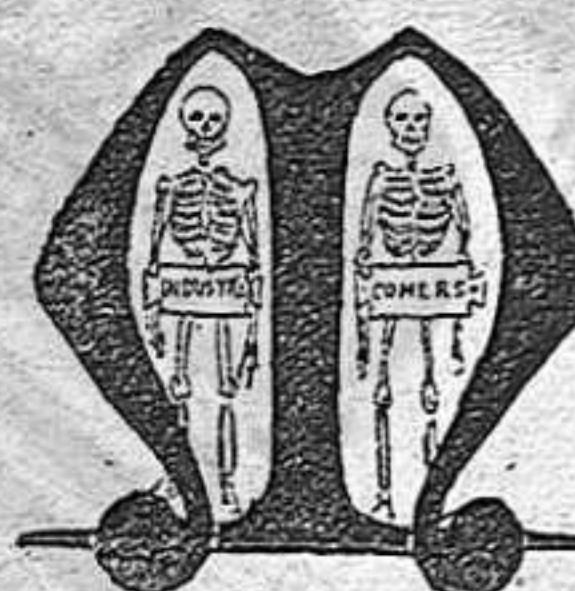
Aquesta es la història de son naixement.

La formació de sus agrupacions tingue lloc en lo carnaval de 1845 comensant per la societat Aurora; pero hem de terminar aquí, ja que no 'ns hem proposat fer la crònica de las SOCIETATS CORALS, que Dèu conservi.

EDUARD VIDAL VALENCIANO.

CARTA DEL MESTRE GOULA

A D. JOSEPH ROCA Y ROCA.

ON benvolgut amich: Per lo número de la CAMPANA DE GRACIA que destinas á honrar la memoria del insigne trovador, gloria legítima de la nostra terra, en Joseph Anselm Clavé, m' exigeixes algunes línies. Puch negarme a ton prech?

La tèva amistat per una part, lo respecte que desde ma tendra infància me mereix lo nom de 'n Clavé, l' entusiasme ab que he

seguit tots sos progresos en lo difícil terreno del art musical, y l' increment que ab sa ferma iniciativa sapigué fer

pendre á la admirable institució coral de Catalunya, me

tancan lo camí de la negativa.

Per altra part m' obliga á condescendir 'l idea que tinch de que tal volta t' hajas proposat veurer *desafinar d'un músich* escribint prosa, y com jo estich sempre dispost á complaur els meus amichs, sobre tot si son de la tèva trempa, vull donarte gust, y b' o dolent te posaré en aqueixas quartillas la mèva opinió, qu' es lo que tú demanas, sobre 'l obra de 'n Josepet.

Una sola salvetat me reservo; viu en mon sér lo recor de las deliciosas vetllas y matinades, passadas en los jardins de la *Ninfa* y dels antichs *Camps Elíseos* quan jo era encara un baile, y allí descubria horisonts desconeguts per mí en los secrets de la execució coral, quan hevia en las obras de Clavé los raudals d' inspiració que d' elles brollan, quan aprenia á dominar ab una sola ullada, é imposar ma voluntat á tantas voluntats diferents, quan en fi, veia á un home, un geni, un sér sobre natural per mí llavors, parlar, cantar, sentir, plorar, y trasmetre á un pùblic atent y palpitant, un sol pensament, expresat per la forsa dinàmica acumulada de centenars de bocas, cors y pensaments, batent unànimes al impuls d' un sol bras posat al servei de la deessa Euterpe pera son major esplendor y glòria.

—Y b' que 'm demanas tú? que jo olvidi aquells recorts y que 't parli com a músich?

Amich Pep, això no pot ser; aquesta es la reserva que dech fer. Si barbariso, ho faré ab lo cor de un simple aficionat, y no someteré la gegantina obra artística y social de 'n Clavé al análisis de la ciència musical (perque també los músichs pretenem ser sabis á estonas) no perque la dita obra no fòs capás de resistirlo, sinó perque la mèva estona de sabiesa no ha arribat encara.

Ademès, com jo tinch de aplaudir lo geni que volém festejar perque aixís ho sento, no voldria que succeixis com moltes voltas en lo teatre, que 'ls músichs aplauideixen precisament en los ensaigs lo que resulta no ser del gust del públic pagano en las representacions.

No obstant, no 'm puch dispensar com a músich de sentir una afirmació. En Clavé era nascut pera ser director de masses: son calor, sa nerviositat, son cop d' ull segur y penetrant, sa comunicativa y al mateix temps son sanchet feyan d' ell pera ser un dels nostres primers models de conductors. Las primeras execucions de coros perfectas que jo he sentit, les dech á Clavé; la primera vegada que mon cor batége d' entusiasme, fòu sentit sus *Flors de maig* ab los delicats efectes de clar y obscur que ell impava.

Ara 'l aficionat parla y parlará ab la llibertat ab que ho sem los de la nostra terra: es á dir me transportaré al temps en que ab en Puig, en Bolívar (mort a tots dos, ipobres amichs mèus!) y ab en Sanpere y Miquel (que avuy ningú 'l coneix com a crítich musical) y altres crítichs de la nostra forsa, ns parlavam de tú ab Meyerbeer, Rossini, Mozart, etc., ó per lo menos ab las sèvas obres, y creavam ó destruïam reputacions artísticas en lo camp rogent del quint pis del Liceo.

Donchs b' la camarilla dels *Set sabis de Grecia*, com modestament nos anomenavam, eram tots, pero tots, fanàtics per la música d' en Clavé.

Vols més prova de la sèva bondat? Quan avuy no es possible trobar dos aficionats que no 's barallin sobre si en Wagner ó en Weber son ó no son... alashoras se trobaven set *Scudos* ó *Florentinos* d' acort, tan d' acort sobre 'l mérit de la música del vate català, que 'l menos orechiante de tots ells, cantava totas sus composicions de memoria, y 'l sol músich d' entre ells, las tocava en son piano del Cafè totas las tardes y nits.

Segueix 'l aficionat Diuhen qu' en Clavé era músich, que coneixent al principi sols los rudiments, aprengué després per sí mateix la composició, l' armonia y l' instrumentació. Donchs jo no ho crech necessari; en Clavé era en Clavé y lo mateix hauria fet sapigué més que sapigué menos: y si jo 'm proposés fer una verdadera critica de sus obres no dupto portaria 'l convenciment al esperit de molts que tal volta en aquest moment m' acusen de utòpic.

Un sol exemple potser farà 'l efecte que 'm proposo.

Quinas son las obres del nostre Clavé que han interessat més al públich? Las que al costat de bellesas de primera forsa, accusan la inexperiencia del indocte musical. Han interessat sus últimas composicions, á pesar de sa major correcció lo que interessaren sus primeras? (entençen las estrenadas en sos concerts.) Ningú recorda la bojeria que agafà 'l públich per *Las flors de maig*, *Las ninas del Ter* (composició avuy arreconada y en mon concepte una de las més frescas de Clavé) y successivament hasta *ls Pescadors* y *De bon matí* en que no s' hi veu lo mestre; es á dir: se 'l troba, no vestit de frach y corbata blanca, sinó de estar per casa, pero ab tot lo seu valor y sense necessitat de oropells per brillar.

Més voldria dirten, tan podrà; pero això 'm portaria lluny; tinch tan pocas ocasions de parlar com aficionat que 'n tinch fam; pero ja cridan al *senyor mestre* per anar á rodar la sinia; dispensam donchs, y pren la bona voluntat de mon escrit, y reb ma enhorabona per la idea que has tingut de honrar la memoria de un home que ho mereixia, y que quedará com una pura glòria de nostre amada Catalunya.

Ton bon amich

J. GOULA.

LA MORT DE CLAVÉ (1).

ONSCIENCIA de que sa existencia anava extingintse; impossibilitat de caminar igual que de jeure: víctima d' una hipertrofia en las válvulas del cor, aprofitó aquells dolorosos días per posar en net alguns de sos ceros que s' conservavan en borradors intel·ligibles no més per ell.

Sa malaltia s' agravà rápidament, pero un mal major que 'l qui 'l consumia 'l torturava en aquells moments suprêms: l' estat en que deixava á sa família, lo únic qu' estimava ja en la terra.

Més no! altre tresor li quedava encare... y un d' aquells dies encarregà als coristas, que may s' apartaven de son vol, que mort ell procuressin no deixar morir sa obra:

—No per lo que val, digué, sino per lo que representa: procure conservarla com un medi d' instrucció y moralisació de la classe obrera.

Abatut per tants sufriments ni un punt apartava de 'ls hermosos ulls de sa filla Aurea sa mirada mitjà entelada; inès que mirala era retenerla, abraçarla, estrényerla ab la vista. Pochs días després, produintse en ell una notable millora que fèu hasta esperar de salvarlo, digué á la pobre Aurea:

—No 'm preguntavas aquests días passats perque 't mirava tant? Era que temia que may més havia de mire.

Pero quan passada aquella revallada esfímera sucumbí baix una nova recayguda,

(1) Capítol del llibre titulat CLAVÉ.—SA VIDA Y SUS OBRAS, degut a la ploma de Apelles Mestres.

—Aurea, murmurá, ara... tornaré á mirarte. Y llavoras y tot, més per tranquilisar als qui l' enrotllaven que per enganyarse á sí mateix, aixecava castells en layre y saborejava las ilusions més falgueras. Se sentia curat, se veia en una humil caseta rústica fora de Barcelona criant auells y cultivant plantas, deixava escolar sos días de vellesa en una may interrompuda armonía doméstica, acariciat potser per un aixam de nèts enjogassats... pero de repent aquests somnis se desvaneixen y ell mateix se reya tristement de tan dolsas esperansas.

En tant los principals compositors de Barcelona anaren a despedir-se d' ell ab excusa de saludar-lo; ell sí, efectivament, va despedir-se ab las més sentidas paraules. Alguns d' ells varen retirar-se ab las llàgrimas als ulls.

Pero ab tot y sos constants sufriments que l' tenian sempre postrat en una cadira ab los còlzes sobre 'ls genolls y 'l cap entre las mans, ni un sol dia deixava de llevar los diaris de la localitat, que, sabedors d' aquest detall, cessaren de publicar notícies de son estat de salut.

—Se pensan qu' amagantmho, esclamava, 'm farán creure que l' meu mal no es d' importància.

Això justifica la serenitat intelectual que conservava.

En fi, per medi d' ells s' enterà de que acabava d' estrenar-se ab bon èxit en lo Teatre del Liceo una producció del vell y estimat mestre D. Mariano Obiols, director del nostre Conservatori, titulada *Editta*, y de sa propia y tremolosa mà li escrigué una carta felicitantlo.

Y al arribar aquí fora injust passar per alt una de las moltas anècdotas qu' espurnejaren sa agonía.

Durant lo temps que desempenyá l' càrrec de Gobernador, sa antigua estimada, son primer amor, tan allunyada d' ell, li escrigué demandantli justicia per una amiga seva, mestra d' un poble, que per causa del retràs que sufria en las pagas, se trobava sumida en la miseria. La súplica fou atesa ab la més estricta puntualitat, y la petició d' en Clavé escoltada; y quan pochs días avants de sa mort en Clavé va estrenyer entre sus mans la carta en que sa may olvidada amiga li regresiava sa delicada atenció, esclamà conmogut:

—Fins la noya s' recorda de mí per despedirsen!...

Dos días avants de morir escribia encare, y llegia *La Espumadera de los Siglos* de son gran amich lo satírich y popular Robert Robert. Entremitj li sobrevingué un desvaneciment tal, que 'ls que l' vetllavan cregueren qu' havia deixat d' existir. Retornat per la potent acció del èter murmurá:

—Quin mal m' heu fet tornantme á la vida!... Si ja era mort... y ab una mort tan dolsa!

Sempre fins á l' hora de la mort sa inteligença aparegué serena. Demostrá un constant horror al desvari y recomenà als que l' assistien qu' en sentintlo delirar li fessin comprender què deya paraules sense sentit.

A la matinada del 23 al 24 febrer, veient á sa esposa postrada á forsa de perdre nits y desvetllarse en son cuydado, li encarregá que 's retirés, pero al moment de véurela separar-se d' ell, y fent un esfors suprem, li cridà: *Adéu!* y li allargá la mà. Sens dubte preveya qu' era aquella la darrera vegada que devia saludar-la.

Al matí vinent en que semblava que la tòs li donava tregua y després de pendre sossegadament son xocolate, demanà á sa filla Aurea que s' assegues al piano y li fes sentir lo vals de Chopin, en *la menor*, ópera 34, una de sus pessas preferidas. La carinyosa nova féu ressonar aquellas divines notes per la trista habitació hont no hi havia altre moble que les cadiras qu' en los días d' ensaig ocupaven los coristes, lo piano hont l' agonitzant havia trobat sus mágicas armonías, y alguns quadros espargits per las parets contenint retratos d' ell y coronas conquistadas ab son Geni.

La música semblá alegrarlo y llavoras insinuá á sa filla que la son lo rendia, pero temia l' dormir perque l' empitorava. En fi cedint á las instancies de la pobra Aurea, apoyá 'l cap en un coixí que li colocà entr' ell y la cadira hont seya.

—Me sab grèu dormir, murmurá.

Y aquestas foren sus últimas paraules, pues abaixant lo cap y alsantlo ab la mirada fixa sobre sa filla que l' sostenia, contragué sos llavis com per besarla... y exhalant un suspir penós y prolongat posà terme á sa dolorosa agonía.

Acabava de morir á dos quarts de nou del matí del dia 24 febrer de 1874.

«Ab quinás paraules es precis ara fer menció d' una coincidència extraordinaria, perque no sembli una invenció de poeta?... Oh, no! quedan encare massa testimonis que poden asseverarlo.

Lo rellotje d' En Clavé qu' havia marcat una per una sus horas de gloria y d' agonía... quedá parat en sech á l' hora mateixa en que ell finà: á dos quarts de nou.

Gens visionaris, no donem á n' aquest detall cap importància, pero l' estimém com una casualitat que sembla voler feros creure en lo dolor experimentat per aquell vell amich negantse á caminar més enllà de lo qu' havia caminat son amo (1).

APLES MESTRES.

LAS OBRAS DE CLAVÉ.

EIXANT apart las primeras que s' varen perdre, en lo catàlech deixat pèl mateix Clavé s' hi llegeixen los següents títuls, que aném á donar per ordre, segons los anys en que foren compostas:

1847.—«La estrella matutina» Coro pastoril.

(1) Aquest rellotje era regalo del general D. Manuel de la Concha, qu' entusiasmà en lo festival de 1864 li regalà ab la mateixa cadena ab que l' duya, manifestant sentiment de no poderli regalar joia de més valia.

1848.—«Las rosas de abril.» Coro y duo.

1849.—«Fraternidad.» Coro á voces solas.

1850.—«Estudiantina coreada.»—«Fiesta en la aldea,» terceto y coro pastoril.—«Flor de mayo» coro.—«El temple de Terpsicore,» valz.—«La fiesta de Flora,» rigodón pastoril.

1851.—«A las bellas,» coro.—«La despedida,» galop.—«Horas de solaz,» contradanza.—«La brisa de la noche,» contradanza.—«Goces del alma,» schotisch.—«Las galas del amor,» polka.—«Irradiación,» coro.—«La flor de las Tunas,» estudiantina coreada.

1852.—«Alborada,» tenor y coro.—«A orillas del Llobregat,» valz.—«Las auras del Valle,» coro y tenor.—«Una zambra en Alfarcache,» brindis andaluz.—«Canela de España!» jota á duo y coro.—«La ilusión,» contradanza.

1853.—«Azucena,» schotisch coreado.—«Un vicio á las bellas,» coro.—«Al baile,» valz coreado.—«El rosicler del alba,» galop coreado.—«La rosa de amor,» contradanza.—«Noches de estío,» valz pastoril.—«Debajo de los sauces,» contradanza.—«La pastorcilla,» varsoviana.—«Juy, qué jaleo!» valz andaluz.—«Flores del Edén,» schotisch coreado.—«La floresta,» valz.—«Ester,» polka pastoril.

1854.—«Las bellas de la Costa,» valz.—«La aurora,» coro.—«La font del Rouré,» contradanza catalana.—«El sonris de las hermosas,» schotisch.—«Veladas de Aragón,» valz jota.—«Las ninas del Ter,» rigodón pastoril català.—«A la luz de la luna,» varsoviana.

1855.—«El porvenir,» contradanza.—«El columpio,» redowa.—«La flor del valle,» coro.—«Las avecillas,» polka.—«Los contrabandistas,» coro andaluz.—«Un beso!» valz.

1856.—«Los aldeanos,» rigodón.—«A Montserrat!» coro català.—«Emma,» contradanza.—«Enrique,» valz.—«El primer amor,» schotisch.

1857.—«Serenata de tenor y coro.»—«Una orgia,» brindis.—«La verbena de San Juan,» valz-jota.—«La mariposa,» contradanza.

1858.—«La Tuna» estudiantina á duo y coro.—«Aleluia!» caramellas.—«Invocación á Euterpe,» coro.—«Al mar!» barcarola.—«Las flors de maig,» pastoretla catalana.—«La queixa de amor,» idili català.—«Turrat!» coro català de tiples.—«Pera 'ls pobres,» coro català per captas.

1859.—«La casita blanca,» polka.—«Proserpina,» galop infernal.—«El lenguaige de las flores,» serenata.—«La nina dels ulls blaus,» idili català.—«Lo pom de flors,» pastoretla catalana.—«Aurea Rosa,» contradanza.—«Cap al tart,» pastoretla catalana.

1860.—«Honra á los bravos!» coro militar.—«La nit de Pasqua,» caramellas catalanas á duo y coro.—«Los nets dels Almugàvers,» rigodón bèlich català.—«Tula,» americana.—«Lo somni de una verge,» idili.—«La cacería,» coro.—«La guanábana,» americana.—«La toya de la nuvia,» epitalami.

1861.—«La violeta,» redowa catalana.—«Un suspiro,» schotisch.—«La guajira,» americana.—«Las galas del Cinca,» valz-jota.—«De bon matí,» albada catalana.—«Los pescadors,» barcarola catalana.—«La gratitud,» himne català.—«La instrucción popular,» coro para centres instructius de obreros.

1862.—«La mascarita,» americana.—«La brema,» coro català.

1863.—«La danza campestre,» polka.—«El chinito,» tango americano.

1864.—«La danza pírica,» lanceros.—«Gloria á España!» gran cantata.

1865.—«Horas felices,» valz.

1866.—«L' edat ditxosa,» schotisch català.

1867.—«Una fontada,» rigodón català.—«Los tunos,» estudiantina á duo y coro.—«Ay qué risa!» americana.—«La maquinista,» polka catalana.—«Los xiquets de Valls,» coro català.

1868.—«El Val del Azor,» gran tanda de valses.—«Pasqua florida,» caramellas catalanas.

1869.—«La Revolución,» gran coro descriptivo.—«A la Victoria!» fragmento del anterior.—«Pèl juny la fals al puny,» coro català.

1871.—«La Marselesa,» arreglo al català.

1873.—«Goigs y planys,» serenata á veus solas.

* *

Suman 106 composicions coneigudas. D' elles, 15 han desaparegut, quedant-ne 91.

L'última composició, qu' es la titulada «Goigs y planys,» porta en lo catàlech de Clavé, lo número 161, qu' es lo total de las obras que va escriure.

Ious al mitj dia, al taucar lo present número, no haviam pogut adquirir un programa cumplert de la solemnitat, ab que démai deu inaugurar-se l' monument á Clavé.

Se ns diu que la comitiva sortirà de casa la Ciutat á las 11 del matí, formant part d' ella la Corporació municipal y la comissió erectora del monument, gran número de persones invitades y las societats euterpenses ab sos estadarts.

Aquestas, dirigidas respectivament pels mestres Rodoreda y Goula, cantarán l' himne «Agrahiment», original de la Sra. D. Aurea Clavé de Ferrer, filla del célebre musich poeta y una cantata escrita á propósito pels mestres.

Son moltas las societats, corporacions y personas particulars, que preparan hermosas coronas, entre las quals no hi faltará la de LA CAMPANA DE GRACIA.

Tancarà la comitiva l' hermós carro alegòrich projectat per l' eminent artista Sr. Pellicer, qual facsímil pубliquem en la última plana del present número.

Al teatre de Novedats, tan á la tarde com al vespre de demà, se celebrarà una funció dedicada al gran Clavé, en la qual hi pendrà part la societat *Enterpe*, fundada y dirigida mentres visqué, per l' insigne musich-poeta.

Forman part de ditas funcions la representació de la sarsuela catalana, en dos actes: «L' aplech del Remey,» lletra y música de Clavé, fà més de 25 anys no representada; lectura de poesias dels Srs. Soler, Guimerà, Vidal Valenciano, C. Gumà, Arús y altres poetas y la coronació del busto del autor de tantas obres inmortals.

Lo distingit artista D. Ramón Padró s' ha prestat á arreglar l' escena pera l' acte del coronament.

Clavé escribia la lletra de totes las seves composicions ó millor dit feya la lletra y la música á la vegada.

Per això forman un tot tan homogéneo que es poch menos que impossible separarlos.

Així y tot hi ha en los seus versos, trossos de poesia penetrant que revelan en Clavé un gran artista de la paraula.

* *

L' únic fragment que ns permetrem reproduhir, es lo següent, que trayem de *La Maquinista*, l' qual tanca l' lema constant del poeta y del patrici. Diu així:

«L' aurora del Progrès
manumitint esclaus,
la estigma de la gleva
de nostres frons borrà.

»En lo banquet del món
avuy l' obrer ja hi cab:
los trovadors pregonan
las glòries del treball.

»Progrès, virtut y amor
es nostre lema sant;
soldats som de la industria,
soldats som de la pau.»

Progrès... virtut... amor...
Lo mes santa de las trilogías

Haurán de dispensar nostres lectors si per un número, deixém la política de recò. Devíam pagar un tribut á Clavé, y no podíam sustreureli l' més petit espay.

Per aquest motiu quedan sense contestar infinitat de cartas. Ho serán la setmana pròxima.

Un sol avis nos permetrem insertar, y encare perque la perentorietat del temps 'ns hi obliga. Pròxim á publicar-se l' *Almanach de la Campana de Gracia*, tenim lo gust de invitar á pèndrehi part als nostres col·laboradors. Fins al 2 del pròxim desembre admeterem los treballs en prosa o vers, festius ó satírichs que tingan á b è enviarnos.

MONUMENTS Á CLAVÉ. (Dibuixos de F. Gomez Soler.)

LA TOMBA DE CLAVÉ.

MONUMENTS A CLAVÉ.

o primer s' aixeca en lo cementiri vell de Barcelona, en lo departament dels panteons.

Fou erigit per suscripció popular, haventse inaugurat lo diumenge, dia 8 de octubre de 1876. En ell descansen los restos del gran artista català.

L' obra sigué projectada pels arquitectos Srs. Domenech y Viloseca, havent merescut la distinció de ser preferida pels mateixos artistas que havian pres part en un concurs obert al efecte. Com que no hi havia altre premi á guanyar, que l' honra de tributar á Clavé un obsequi perdurable, may s' ha celebrat un concurs més desinteressat y fraternal.

Lo monument funerari s' compón de una tomba subterrànea tancada per una gran llosa de pedra. En la testera, sobre una artística base quadrangular que té per adornos las notes més culminants de quatre de las més celebradas composicions de Clavé, s' aixeca un pilar en forma de piràmide truncada, ab estries en cada cara que simulan las cordas de una lira, la dedicatoria y alguns adornos distribuïts ab molta sobrietat. En la part superior del pilar, campejan los escuts de Catalunya.

Ocupa la part superior del monument lo busto de Clavé, joya escultòrica, notable per son parescut y per la vida que respira, deguda al eminent artista Sr. Fuxá.

Al entorn del monument s' extén un florit parterre, y l' conjunt está clos per una magnífica tanca de ferro forjat, en la qual los arquitectos Domenech y Vilaseca van agotar los primors del art decoratiu.

La inauguració de aquell monument doná lloch á una manifestació popular conmovedora. Gran número de Societats corals y una multitud apinyada que no baixaria de 20,000 personas, s' encaminaren al cementiri, ahont se verificà la traslació dels restos de Clavé.

En molts ulls brillavan llàgrimas de dolor y de temor.

Lo Sr. Vidal Valenciano despedí á aquella immensa multitud, ab un discurs impregnat de sentiment y d' eloquència.

Iniciadora del monument que demá deu inaugurar-se fou una comissió formada de amichs y admiradors del inmortal músich poeta. Los primers recursos se reculliran per suscripció pública y á ells s' agregá l' producto de diversos concerts donats á Barcelona y en algunas poblacions de fora per varias societats corals.

Per últim, l' Ajuntament, cumplint lo deber que tenia contret ab un dels fills més ilustres de la ciutat, se decidi á prestar lo seu concurs als iniciadors del monument, completant la cantitat que per l' erecció de aquest era necessaria.

Així ha pogut alsarse una de las-obras més artísticas y originals de la part nova de la ciutat.

Està emplassat lo monument á Clavé en la intersecció

de la Rambla de Catalunya, una de las millors vias del Ensanche, y l' carrer de Valencia.

De un parterre en forma d' estrella surgeix la basa octavada que sustenta l' monument compost de tres cossos. L' inferior es quadrat y está sostingut per quatre contraforts. En una de las caras s' hi llegeix lo lema A CLAVÉ, en lletres de bronze embutidas en la pedra.

Lo segon cos té la forma rodona y está dividit pèl llarg per quatre contraforts en forma de arpas. En lo fondo dels quatre compartiments s' hi veuen altres tantas arpas coronades ab fullas de roure també de bronze. Al peu de las arpas destaca los escuts de Catalunya y la crú de Sant Jordi.

Finalment, forma l' cos superior lo pedestal de la estatua.

Ha projectat y dirigit las obras del monument lo distintig arquitecto D. Joseph Vilaseca.

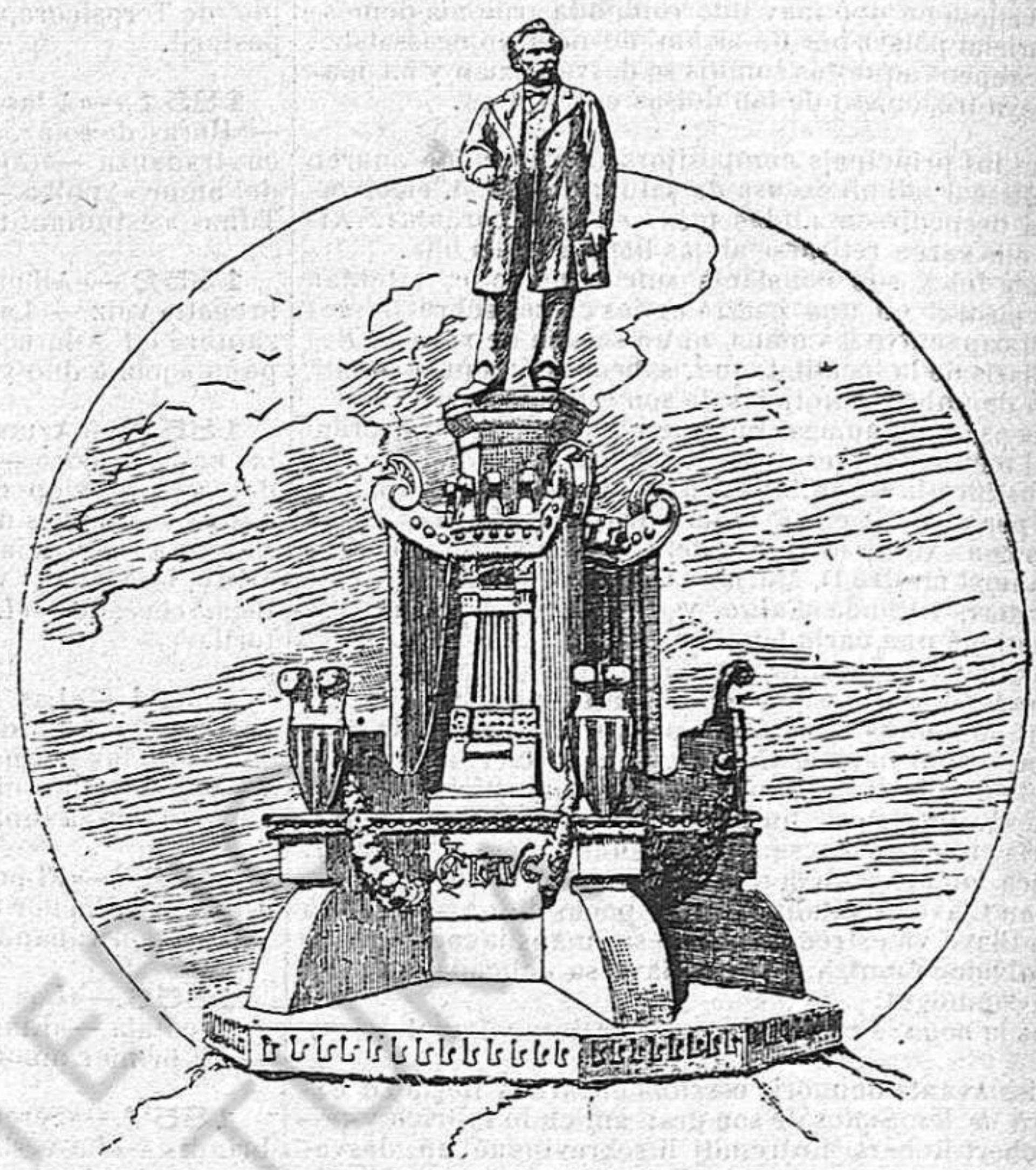
La estatua, de grans dimensions, representa á Clavé ab la batuta á la mà dreta y una composició á la esquerra. La batuta sembla l' cetro de aquell rey de l' armonia. Es una figura arrogant, molt parecuda al original y que produueix un gran efecte.

Modelada pèl mateix Sr. Fuxá, autor del busto que figura en lo panteón del cementiri, ha sigut fosa en bronze per los Srs. germans Coma, ab rara perfecció.

A titol de recort de la festa de demà, doném un cròquis del carro alegòrich que ha de figurar en la comitiva de la inauguració del monument.

Es, com poden veure 'ls nostres lectors una notable obra d' art, projectada por nostre estimat amich, D. Joseph Lluís Pellicer.

Pero l' cròquis que dona una idea de las líneas y de la composició, no pot donarla de la combinació dels colors y de la fastuositat del conjunt. Per això será precis anar á veure la professió cívica, en la qual ha de figurar, com un tribut pagat per l' Ajuntament de Barcelona, á un de sos fills més dignes de passar á la posteritat.

MONUMENT PÚBLICH Á CLAVÉ.

ANUNCI

CLAVÉ
SA VIDA Y LAS OBRAS
ESCRITA
PER
APELES MESTRES
Preu: UNA pesseta.

LOPEZ, Editor.—Rambla del Mitj, 20.

Barcelona: Imp. de Lluís Tasso, Arch del Teatro, 21 y 22.

CARRO ALEGÓRICH QUE FIGURARÁ EN LA PROFESSÓ CÍVICA DE INAUGURACIÓ DEL MONUMENT A CLAVÉ.